

ALEXANDRU LĂPUȘNEANUL

1564 – 1569

Încadrarea în evoluția literaturii române

Publicată în primul număr al *Daciei literare*, nuvela *Alexandru Lăpușneanul* de Costache Negruzzi vine perfect în întâmpinarea programului revistei, cel puțin în două puncte ale acestuia – cel referitor la promovarea unei literaturi originale și cel care recomandă subiecte autohtone de inspirație. Materialul este preluat din „cronice bătrâne” (Mihai Eminescu), mai precis din cronica lui Grigore Ureche, și, pentru episodul omorârii lui Moțoc, din Miron Costin (de unde prelucrează scena uciderii lui Batiște Veveli). Aceasta nu înseamnă însă copiere servilă sau subordonare față de concepția autorilor prelucați. Pentru Negruzzi, literatura nu trebuie să fie conformă cu realitatea (și aceasta mediată, cum e cazul cronicilor), ci cu propria sa viziune asupra acesteia, care e o viziune romantică. Limitele acesteia sunt ale verosimilului artistic și mai puțin ale adevărului istoric. Cercetările recente pun în lumină faptul că Lăpușneanu nici nu a fost un domn atât de crud; în realitate nici nu a omorât 47 de boieri și că mai aspră era soția sa. Vinovat de această deformare este însă cronicarul Ureche. Important însă este, că pornind de la sumare date istorice, Negruzzi – prin talentul și imaginația sa – a reușit să creeze o ficțiune credibilă.

Avem în *Alexandru Lăpușneanul* prima proză istorică într-adevăr reușită din literatura noastră, și anume una care a stabilit pentru multă vreme standardele genului, o culme neîntrecută până în prezent.

Tema operei

Tema nuvelei este istorică – perioada medievală moldoveană (perioadă în care luptele pentru domnie duc la sărăcie), politica de îngrădire a mării boierimi de către domnitor și ilustrează evocarea unui moment zbuciumat din istoria Moldovei în timpul celei de-a doua domnii a lui Alexandru Lăpușneanu (1564-1569).

Subiectul operei

Subiectul urmează o desfășurare ascendentă și o clasică evoluție a momentelor.

Expozițiunea: Alexandru Lăpușneanu revine în Moldova cu scopul de a-și relua scaunul domnesc, după ce, cu eforturi îndelungate, izbutise să-l alunge „pre răpitorul” Ștefan Tomșa, care-i urmăse la domnie. Lăpușneanu fusese înlăturat de pe tron din cauza trădării unor boieri, aceiași care acum îl întâmpină aproape de graniță: vornicul Moțoc, postelnicul Veveriță, spătarul Spancioc și Stroici. Aceștia vor să-l convingă să renunțe la tron, deoarece „norodul nu te vrea, nici te iubește”.

Intriga: Mânios, cu ochii scânteind „ca un fulger”, Alexandru Lăpușneanu este hotărât să se instaleze pe tronul Moldovei răspunzând boierilor cu fermitate: „Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau [...] și dacă voi nu mă iubiți, eu vă iubesc pre voi [...] Să mă întorc? Mai degrabă-și întoarce Dunărea cursul îndărăpt”.

Desfășurarea acțiunii: Speriat de amenințările lui Lăpușneanu, Moțoc cade în genunchi și-l roagă să nu-i pedepsească după fărădelegile lor, dar acesta le promite să-i cruțe, ba mai mult, îi făgăduiește că „sabia mea nu se va mânji în sângele tău”. După fuga lui Tomșa, Lăpușneanu se așează pe tronul Moldovei și trece la pedepsirea aspră a boierilor, le ia averile, iar „la cea mai mică greșeală dregătorească, la cea mai mică plângere [...], capul vinovatului se spânzura în poarta curții [...] și nu apuca să putrezească, când alt cap îi lua locul”. Doamna Ruxanda, soția lui Lăpușneanu și fiica „bunului Petru Rareș”, înspăimântată de cruzimile și crimele înfăptuite de soțul său, îl roagă să nu mai verse sânge și să înceteze cu omorurile, impresionată fiind de cuvintele văduvei unui boier ucis, care o amenințase „Ai să dai samă, doamnă!”. Zâmbind, Alexandru-vodă îi promite „un leac de frică”.

Punctul culminant: Alexandru Lăpușneanu „făcuse de știre tuturor boierilor” să participe împreună

la slujba de la Mitropolie, după care erau cu toții invitați „să prânzească la curte”, cu scopul de a împăca pe domnitor cu boierii. Ca niciodată, în ziua aceea Lăpușneanu vine la biserică îmbrăcat „cu toată pompa domnească” și, după ce a ascultat cu smerenie slujba, „s-a închinat pe la icoane [...], a sărutat moaștele sfântului”, rostește un discurs emoționant în finalul căruia își cere tuturor iertare pentru că a vărsat „sângele multora”. Boierii sosesc la ospăț însoțiți fiecare de câte două-trei slugi, „adunându-se boierii, 47 la număr”. Spre sfârșitul ospățului, la semnul domnitorului, „toți slujitorii de pe la spatele boierilor” scot jungherele și-i omoară pe toți boierii. Lăpușneanu pune apoi să se rezeze capetele celor uciși, după care le așează în mijlocul mesei, „puind pe ale celor mai mici boieri dedesupt și pe a celor mai mari deasupra, după neam și după ranguri, până ce făcu o piramidă de patruzeci și șapte căpățâne, vârful căreia se încheia prin capul unui logofăt mare”. Când termină, o cheamă pe domnița Ruxanda să-i dea leacul de frică, promis, care leșină la vederea acestei grozăvii spre dezamăgirea domnitorului: „Femeia tot femeie [...], în loc să se bucure, ea se sperie”. În acest timp, puținii slujitori aflați în curte, care scăpaseră cu viață, „dasă larmă pe la casele boierilor”, așa că o mulțime „de norod, tot orașul” venise la porțile curții domnești. Lăpușneanu, înștiințat de venirea norodului, trimise pe armaș să-i întrebe „ce vor și ce cer” și-și exprimă față de Moțoc pornirea de „a da cu tunurile în prostimea aceea”. Moțoc este de acord, deoarece dacă au murit atâția boieri, „nu-i vro pagubă c-or muri câteva sute de mojici”. Întrebată ce vrea, „prostimea rămasă cu gura căscată”, deoarece ei veniseră fără un scop anume, ci se luaseră unii după alții, ca și acum când începură să-și strige nemulțumirile: „Să se micșoreze dăjdiile! [...] Să nu ne mai jăfuiască! [...] Am rămas săraci! N-avem bani! Ne i-au luat toți Moțoc!”. Și brusc, toți ca unul, strigau „Capul lui Moțoc vrem!”. Profitând de această situație, Lăpușneanu îl dă pe Moțoc mulțimii, care se repezi asupra lui ca o „idră cu multe capete [...] și într-o clipală îl făcu bucăți”, pedepsind astfel un boier trădător, fără ca sabia lui să se fi mânjit de sânge, așa cum îi promisese.

Deznodământul: Timp de patru ani Lăpușneanu își respectă promisiunea făcută Doamnei Ruxanda și nu mai ucide nici un boier, dar născocoște tot felul de schingiuri: „scotea ochi, tăia mâni, ciuntea și seca pe care avea prepus”. Era totuși neliniștit pentru că nu pedepsise pe Spancioc și Stroici, pe care nu reușise să-i găsească, simțindu-se mereu în pericol de a fi trădat de aceștia. Se mută în cetatea Hotinului, unde se îmbolnăvește „de lingoare” și, „în delirul frigurilor”, îl muștră conștiința pentru toate cruzimile înfăptuite, îl cheamă la el pe mitropolitul Teofan, căruia-i cere să-l călugărească. Trezindu-se din starea de inconștiență și văzându-se îmbrăcat în rasa de călugăr, Lăpușneanu se enervează foarte rău, își pierde complet controlul și-i amenință cu moartea pe toți, inclusiv pe soția și fiul său: „M-ați popit voi, dar de mă voi îndrepta, pre mulți am să popesc și eu”. Îngrozită de amenințările lui Lăpușneanu, Doamna Ruxanda acceptă sfatul lui Spancioc de a-i pune soțului ei otravă-n băutură. Scena otrăvirii este cutremurătoare, Negruzzi descriind în detaliu chinurile îngrozitoare ale domnitorului care „se zvârcolea în spasmele agoniei: spume făcea la gură, dinții îi scărăneau, și ochii săi sângerăți se holbaseră”, până când, în sfârșit, „își dete duhul în mâinile călăilor săi”. A fost înmormântat la mănăstirea Slatina, unde „se vede și astăzi portretul lui și a familiei sale”.

Conflictul operei

Seria de opoziții ce definește personajele nuvelei *Alexandru Lăpușneanul*, organizează decisiv materialul epic și definește coerența viziunii artistice asupra unui subiect istoric.

Conflictul nuvelei este imprimat de lumea pe care Negruzzi o cunoaște din cronici sau din viața imediată. Natura conflictului este de esență psihologică și socială. Conflictul psihologic vizează cele două aspecte ale personajului: Lăpușneanu cel care a fost alungat de la domnie și aspiră la ordine și dreptate și Lăpușneanu cel care trăiește patima răzbunării: „Cu averile voastre” față de momentul final când amenință cu moartea fiului său: „Iar pe căteua asta [...] împreună cu țâncul ei”.

Conflictul social privește relația antitetă dintre Lăpușneanu și boieri, pe de o parte, pe de altă parte Lăpușneanu – Doamna Ruxanda. În cadrul conflictului cu boierii se individualizează înfruntările cu: Moțoc, apoi grupul Spancioc-Stroici.

Conflictele sunt aranjate într-o succesiune care sugerează o compoziție muzicală în care alternează ritmurile (tempourile). Conflictul Lăpușneanu – boieri este foarte alert ca urmare a prezentării lui cu ajutorul narațiunii și dialogului; conflictul Lăpușneanu – Doamna Ruxanda este mai lent, dată fiind utilizarea

descrierii pentru nuanțarea narațiunii. De la un capitol la altul alternează conflictele și tempourile ca într-o compoziție armonizată clasic.

Reîntors în țară pentru o a doua domnie, Alexandru Lăpușneanu își manifestă, chiar de la bun început, voința de a stăpâni autoritar, strângând frâiele puterii în propriile mâini.

Replicile sale față de „întâmpinarea” boierilor anunță un prim conflict: între voința domnitorului, dorința sa de a fi un suveran absolut, cu puteri depline asupra celor pe care îi cârmuiește și punctul de vedere al boierilor, ce își doresc un domn pe care ei înșiși să-l ridice pe tron pentru ca apoi să guverneze sub numele acestuia.

Schimbările de replici mai sus menționate, precum și scurta prezentare „istorică” a vocii sugerează preexistența acestui conflict, datând cel puțin de la sfârșitul primei domnii a lui Alexandru Lăpușneanu. Cel ce fusese cândva „stolnicul Petre” avusese manifestări mai puțin despotice la suirea pe tron. Atitudinea sa îngăduitoare încuraja o veșnic pusă pe intrigi boierime care, nepedepsită, îl alungase de la domnie pe Alexandru Lăpușneanu. Vechi jurăminte de răzbunare par a-l fi legat pe domnitor de vornicul Moțoc, boier puternic, influent și ascultat de gâlcevițoarea boierime de țară. Lăpușneanu își exprima, chiar din prima scenă, voința de a-l păstra în viață pe Moțoc atât timp cât îi este „trebuitor” și, mai ales, pentru a-l „ușura” pe domn de „blestemurile norodului”.

Celor ce-i spun că nu este dorit în țară, Lăpușneanu le dă replica memorabilă: „Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau...”, expresie a hotărârii de a se impune prin forță acolo unde bunele intenții dăduseră greș.

La replica lui Lăpușneanu, în care își face cunoscută dorința de mântuire a țării, Moțoc anunță începutul luptei. Negruzzi urmărește și accentuează manifestările lui Lăpușneanu, ce trădează o psihologie aparte, așa cum a dorit și Negruzzi să se înțeleagă. De fapt, el nu are nimic patologic în manifestările sale.

Politica de forță a voievodului se manifestă prin acte abuzive (confiscarea averilor) și prin acte de cruzime, care au darul de a o înspăimânta pe Doamna Ruxanda, urmărită de cuvintele-blestem „O să dai samă, Doamnă!”. Cu umorul negru ce-i caracterizează intervențiile, Alexandru Lăpușneanu îi promite Doamnei un „leac de frică”.

Prefăcându-se a se împăca – creștinește – cu boierii potrivnici, Lăpușneanu jură strâmb, înșală, se pface pentru a-i atrage pe cei ce erau floarea boierimii la un ospăț. Acesta se dovedește a fi o cursă. Veselia ospățului se preschimbă în vărsare de sânge. Jubilând sadic, Lăpușneanu îi oferă Doamnei promisul „leac de frică”: o piramidă de capete așezate după rangul, faima, averea celor uciși.

Doar doi tineri boieri scapă de măcel – Spancioc și Stroici, care reușesc să fugă peste apele Nistrului, nu înainte de a lansa o promisiune a răzbunării către urmăritori: „Spuneți celui ce v-au trimis [...] că ne vom vedea pân-a nu muri!”.

Moțoc va fi oferit pradă furiei mulțimii, confirmând astfel rolul de „țap ispășitor” pe care i-l nimerise Lăpușneanu la întoarcerea în țară.

Devorat de suspiciune, slăbit de boală, Lăpușneanu se retrage la mănăstire. Delirând, pradă febrei, încearcă să-l inducă încă o dată în eroare pe Dumnezeu (după jurământul strâmb), prin dorința – exprimată – de a se călugări. Revenindu-și însă în simțiri și trezindu-se în straie de călugăr, voievodul redevine același Alexandru Lăpușneanu, care amenință că „de mă voi îndrepta, pre mulți am să popesc și eu!”.

Patima puterii îl orbește în asemenea măsură pe Lăpușneanu încât este gata să-șiucidă propriul fiu la gândul că acesta i-ar putea lua scaunul domniei. În fața acestei amenințări, Doamna Ruxanda îi duce voievodului paharul cu otravă pregătit de Spancioc și Stroici. Lăpușneanu, consecvent sieși, se stinge fără urmă de regret pentru cele săvârșite, sub privirile, la fel de necruțătoare, ale celor doi tineri boieri.

Conflictul puternic între Lăpușneanu și boieri cunoaște nu numai o rezolvare în deznodământul capitolului IV, dar și în propriul punct culminant în capitolul III, în momentul uciderii celor 47 de boieri. Totuși, după acest moment tensiunea psihică se decompensează prin acalmia evenimentului din începutul capitolului IV și prin utilizarea descrierii.

În afară de conflictul central, dintre voievod și boierii intriganți din jurul lui Moțoc – conflict aparent „soluționat” prin piramida de capete și linșajul vornicului – există și alte două conflicte, la fel de importante în economia nuvelei.

Astfel, este conflictul ce-l opune pe Lăpușneanu Doamnei Ruxanda. Cele două personaje, ale căror

trăsături se creionează prin antiteză, nu se află în conflict de la bun început. Opoziția de principii se conturează abia pe parcurs, pentru a duce la finalul tragic. Inițial Doamna Ruxanda nu pune la îndoială justetea actelor soțului ei și Domnul Moldovei. Ceea ce o determină să intervină este mai curând blestemul ce-i pare că o urmărește, împreună cu întreaga sa familie.

Blândă, îndurătoare, Doamna pare a fi, în toate, opusul lui Lăpușneanu. Soție și mamă devotată, Doamnă a țării (și descendentă din neam de voievozi), Doamna Ruxanda este însă un om cu simțul datoriei. Leșină în fața piramidei de capete, dar nu intervine activ în treburile domniei decât atunci când cel ce-i este soț pare a-și fi pierdut rațiunea devenind o amenințare pentru toți cei din jur și, mai ales, pentru fiul său și viitorul voievod.

Ceea ce o determină pe Doamna săucidă, în final, după o luptă interioară (între datoria de soție și aceea de mamă și Doamnă) este convingerea că Lăpușneanu îl poate ucide pe fiul său și moștenitorul tronului.

Conflictul dintre Alexandru Lăpușneanu și tinerii boieri Spancioc și Stroici este unul ce opune o voință despotică, o personalitate autocrată celor ce reprezintă o boierime iubitoare de țară și ordine. Fără a fi corupți și hârșiți în intrigi, precum și boierii din jurul lui Moțoc, Spancioc și Stroici sunt hotărâți să-i răzbune pe cei uciși având convingerea că, o dată cu moartea sângerosului tiran, abuzurile vor înceta, iar asupra țării vor domni pacea, liniștea și dreptatea.

Structura și compoziția nuvelei.

Semnificația mottourilor

Compozițional, nuvela respectă mai mult cerințele genului dramatic decât pe acele ale celui epic. Distingem în țesătura intimă a nuvelei două planuri. Unul anunță acțiunile lui Lăpușneanu în vederea nimicirii boierilor, iar cel de-al doilea oferă, la scenă deschisă, spectatorului desfășurarea faptelor. Credem că cel de-al doilea plan constituie esența dramatică a nuvelei.

Compoziția este de factură clasicistă: sobră, echilibrată, într-o arhitectonică organizată în patru capitole, fiecare purtând un motto care exprimă ideea substanței epice. Cele patru capitole urmează un echilibru clasic, căci alternează conflictele și procedeele de expunere sugerând echilibrul clasic al unei compoziții muzicale în care alternează ritmurile.

Nuvela are o structură simetrică și un echilibru solid atât în ceea ce privește ilustrarea evenimentelor, cât și în ceea ce privește psihologia și tragismul personajului, ceea ce-l determină pe Vasile Alecsandri să o numească un adevărat „cap de operă de stil energetic și de pictură dramatică”.

Mottourile reproduc, într-o formă ușor modificată, cronica lui Ureche și S. Dacălul, capitolul *De la a doua domnie a lui Alexandru-vodă Lăpușneanu*.

„Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau...” – cuvintele aparțin lui Lăpușneanu, ca răspuns la îndemnul de a renunța la tronul Moldovei adresat lui de către boierii veniți să-l întâmpine. Se referă la conflictul, anunțat încă din expozițiune, dintre Lăpușneanu și boierii susținători ai lui Ștefan Tomșa. C. Negruzzi se slujește de textul lui Gr. Ureche: „Dacă au mers solii acei de la Tomșa, și au spus lui Alexandru-vodă. Atunci să fi zis Alexandru-vodă: <<De nu mă iubesc ei, cum îi iubesc pre dânșii, și de nu mă va țara, eu voi pre dânșii; și tot voi merge ori cu voie, ori fără voie...>>”. Opoziția dintre cele două pronume „eu” – „voi” anunță conflictul nuvelei. Aceste cuvinte ilustrează hotărârea lui Lăpușneanu de a ocupa tronul împotriva voinței marilor boieri, și prin ele se instituie intriga;

„Ai să dai samă, Doamnă!...” – este replica văduvei unui boier ucis de Lăpușneanu, amenințare adresată Doamnei Ruxanda, soția domnitorului, pentru crimele înfăptuite de el. Reprezintă un tablou ce pare a fi mai mult rezultatul fanteziei și inventivității scriitorului, creat cu scopul de a pătrunde în adâncime personajul principal. Afirmația văduvei o face și pe Doamna Ruxanda complice la faptele sângeroase ale domnitorului și stârnește intervenția acesteia în a tempera conflictul generator de ură și răzbunare;

„Capul lui Moțoc vrem...” – sunt cuvintele mulțimii de țărani nemulțumiți, veniți la Curte să se plângă de asuprirea boierilor, de sărăcie, de foame, de viața lor devenită insuportabilă. Mottoul anunță cea mai dramatică parte a nuvelei, episodul antologic din punct de vedere al structurii intime, al gradării și

echilibrului situațiilor, precum și al ingeniozității artistice cu care Negruzzi a știut să așeze față-n față domnul, boierii și poporul;

„*De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu...*” – sunt cuvintele lui Alexandru Lăpușneanu, aflat pe patul de suferință, ca o amenințare împotriva celor care-l călugăriseră. Amenințarea relevă o pornire demonică pe care numai moartea o poate opri.

Prin viziunea realistă a trecutului istoric, prin relieful uimitor al caracterelor și prin viguroasa sa construcție epico-dramatică, *Alexandru Lăpușneanu* se situează printre marile realizări ale literaturii pașoptiste.

Alexandru Lăpușneanu – caracterizare

Imaginea lui Lăpușneanu, personaj creat de Negruzzi, nu se poate suprapune datelor oferite de istorie și desigur nici nu se recomandă din punctul de vedere al cerințelor impuse de o operă beletristică.

Alexandru Lăpușneanu este personajul principal al nuvelei cu același titlu prin calități de excepție și efecte extreme, Negruzzi reușind să întruchipeze un personaj unic prin complexitatea acestuia. Este așezat în centrul nuvelei, toate celelalte personaje, ca și acțiunile prezentate, sunt orientate spre reliefaarea caracterului acestuia.

Așa cum e înfățișat, trăsătura sa dominată, care le subordonează pe toate celelalte, este dorința de putere, de a o cuceri și de a o păstra cu orice preț.

Erou romantic, Lăpușneanu este alcătuit din puternice trăsături de caracter, un personaj excepțional, ce acționează în împrejurări deosebite. Autorul își urmărește personajul, de-a lungul celor patru capitole, din momentul intrării în țară și până în clipa morții. Tot ceea ce se întâmplă în această nuvelă poartă pecetea durtății lui Lăpușneanu.

Astfel în capitolul I Lăpușneanu este prezentat de către autor, în detaliul frapant, amănunțit, conducându-ne astfel în mijlocul stării de spirit a personajului. Negruzzi utilizează dialogul ca procedeu de caracterizare astfel personajul relevându-și propriile sale trăsături prin intermediul gesturilor, al gândurilor. Se observă că Lăpușneanu vorbește în pilde, folosindu-se de exclamații și întrebări retorice, intrând astfel în categoria personajelor romantice.

Negruzzi împinge în prim plan faptele să vorbească, printr-o concizie clasică, într-un dialog viu, de o rară autenticitate. Prin puterea de evocare a dialogului, printr-o fină observație a gesturilor, a mimicii se dezvăluie toată mișcarea psihologică a viitorului tiran.

Când rememorează întâia domnie a lui Lăpușneanu, autorul folosește o succesiune de interogații retorice, redând astfel furia personajului. Boierii îi cer lui Lăpușneanu să părăsească țara, acesta însă este hotărât să-și recupereze tronul. Din reacția lui Lăpușneanu se conturează două amănunte specifice acestui personaj: cinismul și dorința de răzbunare.

Replicile exprimă atitudini vizibile, starea sufletească a eroilor în timpul vorbirii asigurând caracterul scenic.

Lăpușneanu îi primește pe cei trei boieri protocolar și rezervat, „silindu-se a zâmbi” (expresia feței). Replicile arată siguranța sa și atitudinea provocatoare a domnului care-i face pe dușmanii săi să-și dezvăluie ostilitatea și intențiile adevărate: „Am auzit, urmă Alexandru, de bântuirile țării și am venit s-o mântui; știu că țara m-așteaptă cu bucurie”. Ultima parte a replicii este scânteia care declanșează răspunsul învăluit în viclenie al lui Moțoc și răspunsul dur, ferm, autoritar, într-o izbucnire de furie și ură abia stăpânită a Lăpușneanului, exprimat în replici scurte, tăioase, care pun în lumină impulsivitatea, omul violent, politicianul fără scrupule, neîngăduitor în înfruntarea cu boierii. Replicile au rămas memorabile, căpătând valoare de sentință.

Negruzzi însoțește replicile cu observații asupra fizionomiei personajului, care reflectă trăirile interioare ale eroului: „răspunse Lăpușneanu, a căruia ochi scânteiară ca un fulger”. Interogațiile și exclamațiile personajului, retezarea tăioasă a vorbelor interlocutorului său, succesiunea rapidă, dintr-o răsufare, a răspunsurilor Lăpușneanului exprimă ritmul stării sufletești a personajului, vorbirea lui devenind dramatică, trăită la cote înalte ale simțirii omenești. Cu o intuiție psihologică remarcabilă, Negruzzi își lasă personajul să se dezlănțuie într-o furie și o mânie gălgâitoare, subliniind paroxismul trăirii prin amănunte fizionomice: „Râdea, mușchii i se suceau în râsul acesta, și ochii lui hojma clipeau”.

Când Moțoc, plin de umilință, îi cere lui Lăpușeanu să-l ia de partea sa, Lăpușeanu dă dovadă de inteligență, capacitate de analiză și pătrundere psihologică. Cu ajutorul unui proverb Lăpușeanu îl caracterizează pe Moțoc: „lupu păru-și schimbă, da năravul ba”.

Printr-o singură linie, Lăpușeanu surprinde liniile caracteristice boierilor: Veveriță, dușman vechi, dar cinstit, Spancioc este tânăr cu multă dragoste de țară, Stroici e naiv, de aceea nu cunoaște minciunile, iar Moțoc e „învechit în zile rele” și „ciocoi fățarnic”.

Dorința de putere n-ar valora nimic dacă n-ar fi susținută de o serie de alte calități care să-i dea posibilitatea de manifestare și dintre acestea, cea mai importantă este abilitatea în ceea ce privește relațiile umane. Abilitatea de a face promisiuni liniștitoare pentru ceilalți și care, personal, nu-l angajează cu nimic. Tot de această ține și capacitatea de a-și stăpâni impulsurile violente, atunci când are ceva de câștigat de pe urma acestui lucru.

Este expert în manipulare și declară cu cinism acest lucru atunci când, la început, hotărăște să-i cruțe, deocamdată, pe boieri, și pe Moțoc în special: „te voi cruța, căci îmi ești trebuitor, ca să mă mai ușurezi de blăstemurile norodului”.

Lăpușeanu a venit în țară cu anumite intenții care sunt pline de patima răzbunării, acest lucru punând în evidență un personaj diabolic. Lăpușeanu se conturează ca un adevărat personaj tragic. El îndeplinește toate caracteristicile personajului tragic din teatrul vechii Grecii.

Alexandru Lăpușeanu în prima sa domnie, a vrut să mulțumească tot poporul. Faptul că acest lucru nu i-a reușit atrage după sine vina personajului. Grecii numesc acest moment, moment numit *hybris*.

Prin urmare Lăpușeanu a fost alungat de la tron, fapt care a dat naștere poftei de răzbunare. Se marchează prin acest lucru un alt moment al personajului tragic, moment pe care vechii greci îl numesc *pathos*.

Procedeele de caracterizare cu care operează autorul în acest prim capitol sunt procedeele de caracterizare directă (prin cuvintele autorului); autorul reține câteva detalii de comportament sau de expresie care au însă o greutate extraordinară în definirea trăirilor personajului: „mușchii i se suceau într-un răs nervos. O astfel de tehnică de portretizare este experimentată de realiști în tehnica detaliului semnificativ sau frapant, precum și procedeele de caracterizare indirectă (prin dialog). Dialogul este de esență dramatică, este lăsat să curgă liber, autorul nu intervine nici cu scurte intervenții scenice astfel încât capitolul are un aspect dramatic, iar personajul are consistența tensionată și complexă a unui personaj viu. Lăpușeanu este tipul domnitorului tiran și crud, cu voință puternică, ambiție și fermitate în organizarea răzbunării împotriva boierilor trădători, aceasta fiind unica rațiune pentru care s-a urcat pentru a doua oară pe tronul Moldovei: „Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau”.

Dacă în primul capitol portretul lui Lăpușeanu este scos în evidență prin intermediul antitezei dintre boieri și Lăpușeanu în al doilea capitol, caracterizarea lui Lăpușeanu reiese din antiteza conflictuală dintre domnița Ruxanda și el. domnița Ruxanda e plină de înțelepciune, gingașie pe când Lăpușeanu e crud, nemilos și fățarnic. Este de observat în acest capitol momentul în care Lăpușeanu înfuriat de cerința domniței, și anume de a înceta omorurile, pune mâna pe jungher. Este o reacție necontrolată a lui, nepotrivită pentru un domnitor. Prin această acțiune, Lăpușeanu dovedește a fi un om cu o fire colerică, impulsiv, obișnuit să judece și să facă dreptate singur, după propriile reguli.

Auzind cererea domniței, Lăpușeanu o mustră „pentru vorbele nebune”, dar promite în final că va înceta cu omorurile, însă nu înainte de a-i da leac de frică. Lăpușeanu în momentul de față, disimulează, dorind să fie calm și se poartă autoritar față de soția sa, dar și cinic pentru că în sine leacul promis o va îngrozi. Este o reacție de-a dreptul maladivă a personajului dând încă o dată dovadă de cruzime, spirit diabolic și spirit de răzbunare. Lăpușeanu ajunge acum să îndeplinească cu adevărat rolul de personaj excepțional în situații excepționale, specific personajelor romantice.

Procedeele pe care autorul le folosește în capitolul doi sunt: caracterizare directă și caracterizare indirectă.

În capitolul trei îl surprinde pe Lăpușeanu intrând în biserică prilej pentru autor să realizeze descrierea costumului eroului. Autorul reușește totodată să creeze și atmosfera de epocă (moment în care de altfel se dovedește că Negruzzi este și un adevărat creator al realismului).